

Adam Kazimierz Czartoryski

[autor instrukcji wychowawczej](#)

[uczeń](#), [podróżnik](#), [działacz polityczny](#), [pisarz](#), [mecenas](#), [autor reform edukacyjnych](#), [członek loży masońskiej](#)

Ur. 1.12.1734, Gdańsk

Zm. 19.3.1832, Sieniawa

Dane rodziców

August Aleksander Czartoryski (1697-1782)

Maria Zofia Sieniawska (1699-1771)

Wychowanie i wykształcenie

Pierwsze lata edukacji upłynęły na [nauce domowej](#), prowadzonej przez francuskich [guwernerów](#). Po zakończeniu kształcenia krajowego odbył [Grand Tour](#) po Europie, w czasie którego studiował w [Dreźnie](#), [Brukseli](#) i [Italii](#).

Pierwszą misję dyplomatyczną odbył na [dworze wiedeńskim](#) (1755).

Po krótkim pobycie w Rzeczypospolitej z woli ojca kontynuował naukę w [Anglii](#) (1757).

Etapy kariery dot. edukacji

Angażował się w reformy edukacji, jakie zostały podjęte w Rzeczypospolitej w połowie XVIII wieku. Wśród jego działań warto wymienić zaangażowanie w prace [Szkoły Rycerskiej](#), w której w 1768 roku został komendantem. Był również członkiem [Komisji Edukacji Narodowej](#). Nie stronił od działalności mecenasowskiej w zakresie nauk ścisłych. Współfundował obserwatorium astronomiczne założone przez Nataniela Mateusza Wolfa.

Swoje poglądy wyłożył m.in. w „Katechizmie moralnym dla uczniów Korpusu Kadetów” (1774), który ukazał się na łamach „Zabaw Przyjemnych i Pożytecznych”. Również w tym czasopiśmie (1775) opublikował „Obowiązki studenckie przez pytania i odpowiedzi w Departamencie Województw Ruskich”. Nie należy zapomnieć o dyskusji, jaką podjął w „Listach Imci Pana Doświadczynskiego” (kilkakrotnie wznawiane pojedyncze listy lub wspólnie wydania) na temat edukacji nie tylko krajowej, lecz także zagranicznej (list pierwszy, 1778), którą sam odbył, oraz kształceniu dziewcząt (list drugi, 1781).

Świadomy znaczenia zagranicznych [podróży edukacyjnych](#) sporządził [instrukcję](#) dla syna Adama Jerzego, wybierającego się na nauki do [Anglii](#) (1789). Wyjazd poprzedzony był zaplanowaną przez Adama Kazimierza [edukacją](#) w Puławach pod okiem guwernerów, następnie [podróżą](#) do [Niemiec](#) i [Francji](#). Wskazówki na temat pobytu w [Anglii](#) były bardzo precyzyjne. Bez wątplenia oczekiwał po niej świetnego przygotowania syna do aktywności politycznej, stąd zapewne szczególnie nacisk na poznanie ustroju angielskiego. Przez instrukcję przebija wyraźnie nastawienie na zdobywanie doświadczenia, praktycznych umiejętności (w tym nauki [języka angielskiego](#)), choć i na nauki [humanistyczne](#) nie zabrakło miejsca.

Fakty z życia osobistego

Jego żoną była Izabela z Flemmingów. Para miała sześćcioro dzieci.

Był także autorem tekstów i utworów o tematyce politycznej, spod jego pióra wyszły też komedie (np. "Panna na wydaniu") oraz przekładów (z francuskiego). Utrzymywał kontakty z ludźmi świata nauki i sztuki, w kraju i za granicą. Był członkiem loży wolnomularskiej Trzech Braci.

Był bardzo zaangażowany politycznie.

Żył w [XVIII-XIX](#) wieku.

Bibliografia

Podmiotowa

1. Biblioteka Ksiąząt Czartoryskich, Kraków, rkps 1046, Adam Kazimierz Czartoryski, *Pla P[an]a Adama do Anglii*.
2. Adam Kazimierz Czartoryski, *Listy Imci Pana Doświadczyńskiego*, Warszawa, 1782.

Przedmiotowa

1. M. Mierzanka, *Działalność pedagogiczna Adama ks. Czartoryskiego, generała ziem podolskich*, Warszawa, 1931.
2. Z. Gołębiowska, *Oświata i wychowanie w Puławach oraz kluczu końskowolskim w czasach Czartoryskich*, Puławy, 2005.
3. Z. Gołębiowska, *Program wychowawczy ks. Adama Kazimierza Czartoryskiego na tle aktualnych tendencji w pedagogice oświecenia*, *Kwartalnik Nauczyciela Opolskiego*, t. 15, nr 2/3, 1973.

